

IDEER

HOLBERGPRISEN er en internasjonal forskningspris som deles ut årlig for fremragende vitenskapelig arbeid innenfor fagområdene humaniora, samfunnsvitenskap, juss og teologi. Den er tidligere

gitt til blant andre Ronald Dworkin, Jürgen Habermas (bildet), Stephen Greenblatt og Ian Hacking. Prisen ble opprettet av det norske Stortinget 1. juli 2003, finansieres over statsbudsjettet.

FILOSOFI ER Å FORSTÅ VERDEN

Det er ingen hvem som helst som vant årets Holbergpris. Onora O'Neill, født i Nord-Irland i 1941, er en av våre fremste nålevende filosofer.

D HOLBERGPRISEN

AKSEL BRAANEN STERRI
Kommentator

Tirsdag, dagen prisen ble kunngjort, ringer jeg henne. Hun åpner samtalen med å fortelle hvor overrasket hun var over å motta prisen, «når du jobber med filosofi lever du i en liten verden». Det er muligens falsk beskjedenhet, for O'Neill er ikke en filosof som har begrenset seg til elfenbenstårnet. Baronessen er en såkalt «cross bencher» i Overhuset, det vil si at hun sitter uten tilknytning til et parti. Og i tillegg til å være en tydelig offentlig intellektuell, har hun i mange år vært aktivt medlem i blant annet The Nuffield Foundation, The Nuffield Council on Bioethics og The Equality and Human Rights Commission.

O'NEILL STARTET med studier i historie på Oxford, men ble fort rekruttert til filosofi av Elisabeth Anscombe, en av de aller fremste etterkrigsfilosofene. Hun skrev doktorgraden på Harvard under enda et større navn, John Rawls. I likhet med ham ble hun sterkt inspirert av den briljante tyske filosofen Immanuel Kant, og hun har enda ikke greid å gi slipp på ham forteller hun.

Men først til noe mer håndfast. Vi nordmenn er gjerne stolte over at vi er et særregent tillitsfullt folkeslag, noe som har vært gjenstand for mye diskusjon i anledning Brochmann-utvalgets rapport om innvandringen. I forskningslitteraturen knyttes gjerne tillit sammen med gode utfall, som høy livskvalitet og fungerende markeder og gode offentlige institusjoner. Men O'Neill er kritisk til en ensidig dyrking av høy tillit.

– Det vi trenger er ikke blind tillit, men spesifikk tillit til pålitelige mennesker og organisasjoner. Når Bernard Madoff drev sin uredelige virksomhet på Wall Street,

ønsket vi ikke at folk skulle gi ham mer tillit. Tenkningen rundt tillit må flyttes fra fokuset på generell tillit til intelligent tillit, tillit til dem som er pålitelige.

– **Det er selvfølgelig lettere sagt enn gjort. For hvordan kan vi bedømme hvor vidt en institusjon eller en profesjonell er til å stole på?**

– **DET FØRSTE** vi må bedømme er ærlighet. Det viktige her er ikke først og fremst at de forteller sannheten, men at de prøver å gjøre det. Den andre delen er kompetanse. Er hun flink i jobben sin? For det tredje, er personen gjennomgående ærlig og kompetent, er hun til å stole på?

– **Men hvordan vurderer vi som pasienter hvor vidt et sykehus eller en lege er pålitelig ærlige og kompetente?**

– Ja, det er nøkkelspørsmålet. Vi trodde lenge at svaret var mer regulering, mer kontroll, krav om gjennomsiktighet og etterprøvnbarhet. En illustrasjon er et arbeid jeg deltok i hvor vi intervjuet jordmødre. De fortalte at det tok lengre tid med papirarbeidet enn med å få ut barnet. O'Neill fortsetter:

– Så spør en hvilke andre metoder vi har. Jeg tror vi må tenke grundigere om hvordan vi kan skape gode kulturer. Det som motiverer folk til å gjøre godt arbeid er gjerne ønsket om å se godt ut overfor kolleger. Vi ville skamme oss om vi ikke var ærlige og gjorde jobben vår. Men, generelt er jeg redd det blir vanskeligere å vurdere pålitelighet i nettets tidsalder. Donald Trump og andres kamp mot falske nyheter gjør det vanskeligere for borgerne å vurdere hva de kan stole på. Det som gjør dette mulig, er tilstedeværelsen av informasjon fra anonyme kilder. Debatter i for eksempel media og i parlamentet er preget av offentlig informasjon. Vi vet hvem som kommer med utsagnene. Hvis du sier noe som er usant, vil du bli tatt for det. På internett er det ekstremt vanskelig å finne ut hvem som troller. Nå kan du slippe unna med en løgn.

– **I dine Reith-forelesninger i 2002 ga du media mye av skylden for å undergrave tilliten. I lys av Trump, Brexit og veksten til sosiale medier, står du fortsatt for den analysen?**

– Vi har et spesielt problem i Storbritannia. Men det er likevel noe generelt en kan

EN AV DE FØRSTE: Den britiske filosofforskeren og baronessen Onora O'Neill tildeles årets Holbergpris. Hun regnes som en av verdens fremste nålevende filosofer. FOTO: NTB SCANPIX

si. Media må skille klart mellom hva som er nyheter og hva som er kommentarjournalistikk. I tillegg må både journalister og mediehus være klare på hvilke interesser de har. Hva er de betalt for og hvem betaler. Det er ikke bare snakk om penger. Det kan være politisk tilknytning, familietilknytninger og liknende.

Her kan nettet være til hjelp siden det gjør det enklere å få oversikt over journalister og andres interesser. Vi må også huske på at mediehus har særskilte forpliktelser. De har ikke den samme ytringsfriheten som personer. Mediehusene skal ha ytringsfrihet, men de har også forpliktelser individer ikke har. De har ikke den samme retten til å uttrykke seg selv. BBC eller en norsk avis har ikke et selv.

O'NEILL ER generelt kritisk til en overdreven vektlegging på menneskerettigheter. I en artikkel med tittelen «The dark side of human rights» kritiserer hun det ensidige fokuset på rettigheter som ligger i menneskerettskonvensjonen.

– Når en inkluderte såkalte velferdsrettigheter i FN-konvensjonen spesifiserte en ikke hva som skulle til for å tilfredsstille disse rettighetene.

Du kan ikke ha en rett til mat uten å samtidig å si noe konkret om hvem som skal innfri disse forpliktelsene. Det blir ekstremt komplisert å innfri en rett til helsehjelp.

Den mørke siden oppstår når folk tror at statene vil innfri rettighetene, uten at de har evnen til å gjøre det. Et annet problem